

Gabriela Olchowa

Uniwersytet Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy

O polskich i słowackich depeszach kondolencyjnych w związku z atakami terrorystycznymi

Prezydenci, premierzy, ministrowie, czyli najważniejsze osoby danego kraju, wymieniają się z przedstawicielami innych państw pismami ceremonialnymi, pismami i posłaniami okazjonalnymi, należącymi do korespondencji dyplomatycznej. Do pism i posłań okazjonalnych zalicza się:

- a) zaproszenia, w których głowa państwa lub szef rządu składa swemu zagranicznemu odpowiednikowi propozycję złożenia wizyty w swoim kraju;
- b) posłania, w których porusza się istotną kwestię o charakterze politycznym, prosi się o poparcie stanowiska własnego kraju w negocjacjach wielostronnych lub o życzliwość dla własnego kandydata na stanowisko w organizacji międzynarodowej;
- c) listy lub depesze gratulacyjne przesyłane z okazji święta narodowego, wyborów na stanowisko;
- d) listy lub depesze kondolencyjne, kierowane do zagranicznych odpowiedników w związku ze śmiercią wybitnej osobistości, tragiczną katastrofą lub klęską żywiołową;
- e) podziękowania za otrzymane życzenia [Gruszczyńska 2015: 21].

Przedmiotem zainteresowania w niniejszym artykule są pisma okazjonalne, a dokładnie depesze kondolencyjne w ujęciu porównawczym polsko-słowackim. Pisma te wysyłane są przez głowę państwa, szefa rządu, ministra spraw zagranicznych i przewodniczącego Konferencji Episkopatu Polski w celu złożenia kondolencji z powodu wypadków komunikacyjnych, katastrof, klęsk żywiołowych (np. pożarów, powodzi, trzęsień ziemi), a ostatnio coraz częściej ataków terrorystycznych, które dotknęły dany kraj. Kondolencje składa się też z powodu zgonu głowy państwa, szefa rządu, szefa misji, członków

personelu dyplomatycznego czy osobistości państwowej, polityka itp. Przygotowaniem i uczestnictwem w przekazywaniu depe sz zajmuje się Protokół Dyplomatyczny.

W niniejszym artykule zdecydowano się na analizę 44 depe sz kondolencyjnych (22 polskie – oznaczone dalej PL – i 22 słowackie – dalej: JS) wysłanych przez prezydenta Rzeczypospolitej Andrze ja Dudę i prezydenta Republiki Słowackiej Andre ja Kiskę w związku z zamachami terrorystycznymi. Polski materiał badawczy stanowią depe sze przesyłane od 10 października 2015 roku (zamaz w Turcji) do 17 października 2017 roku (atak w Barcelonie), a słowacki – depe sze wystosowane między 16 grudnia 2014 roku (zamaz w Egipcie) a 17 października 2017 roku (atak w Barcelonie).

Depe sza kondolencyjna (sústrastný telegram) to depe sza krótka, zawierająca zwięzłą informację dotyczącą dramatycznych okoliczności. Jest wyrazem szybkiej reakcji na tragiczne wydarzenia. Zgodnie ze stylem dyplomatycznym cechuje ją jasność i przejrzystość, rzeczowość, spokojny ton i powściągliwość, całość utrzymana jest w tonie uroczystej powagi [Sutor 2008: 15–17].

Akty kondolencji należą do językowych zachowań, które powinny być spontaniczne, szczer e i niekłamane. Składają się na nie wyrazy bólu i słowa pocieszenia. Jak pisze Marceli Olma, celem formuł kondolencyjnych jest wyrażenie współczucia i okazanie emocjonalnej więzi z osobą dotkniętą stratą, czemu przyświeca przekonanie, że zwerbalizowanie bólu oraz dzielenie go z innymi pozwala wszystkim na łatwiejsze pogodzenie się z odejściem zmarłego [Olma 2015: 387].

W niniejszym tekście wskażę charakterystyczne cechy depe sz kondolencyjnych wysłanych po tragicznych wydarzeniach związanych z terroryzmem, a więc „z zastraszaniem poprzez przemoc i skierowanie jej przeciwko niewinnym ofiarom po to, aby wywołać określone reakcje opinii publicznej, np. strach” [Liedel, Mocek 2010: 14]. Akt terrorystyczny „cechuje się podwójnym celem zamachu: bezpośrednim, na przykład zabójstwem, detonacją ładunku wybuchowego, oraz osiągnięciem efektu psychologicznego w postaci zastraszania” [Liedel, Mocek 2010: 14].

Niestety, w ostatnim czasie mamy do czynienia z globalną eskalacją przemocy, a dzięki nowoczesnej technologii niemal natychmiast można się o niej dowiedzieć czy śledzić relacje z tragicznych wydarzeń. Zamachy terrorystyczne zdarzają się w miejscach publicznych – na stadionach, lotniskach, targach, na plaży, w salach koncertowych, klubach muzycznych, restauracjach, metrze czy w miejscach kultu, kościołach, co poświadcza też zebrany materiał.

Jak wiadomo, korespondencja dyplomatyczna wymaga stosowania szczególnych wymogów formalnych, wyszukanej formy graficznej i literackiej.

Struktura depeszy kondolencyjnej jest szablonowa, zwięzła i lapidarna, co wynika z protokołu dyplomatycznego.

Na tytuł wypowiedzi składa się: określenie gatunku – *depesza kondolencyjna (sústrastný telegram)* i schematu – kto? do kogo? dlaczego? gdzie?, np.: *Depesza kondolencyjna Prezydenta Andrzeja Dudy do Prezydenta USA Baracka Obamy w związku ze strzelaniną w Orlando; Sústrastný telegram prezidenta Slovenskej republiky Andreja Kisku prezidentovi Barackovi Obamovi v súvislosti s útokom v Orlande*. Dalej podane jest miejsce i data korespondencji (*Warszawa, Poniedziałek, 13 czerwca 2016; Bratislava, 26. júna 2015*), a następnie zwrot adresatywny: *Wasza Królewska Mość, Szanowny Panie Prezydencie; Vážený pán prezident, Vaša Excelencia, Vaše Veličenstvo*.

Już w samym tytule korespondencji dyplomatycznej oprócz danych kto, do kogo wysyła depeszę podana zostaje również przyczyna: *w związku z..., z powodu..., po...; v súvislosti s..., k...*, a następnie określone zostaje tragiczne wydarzenie – *atak terrorystyczny, strzelanina, zamach, zamach terrorystyczny, zamach bombowy; útok, teroristický útok, teroristické útoky, bombové útoky, teroristický akt*. Kolejno wskazuje się, gdzie doszło do ataku terrorystycznego, wymieniając: nazwę państwa (*w Pakistanie; vo Francúzsku*), nazwę prowincji (*na severnom Sinaji*), nazwę miasta (*w Nicei, w Monachium, w Brukseli, w Ankarze, w Stambule; v Istanbule, v Ankare, v Berlíne, v Manchestri, v Mníchove, v Štokholme, v Pariži, v Barcelone*), nazwę obiektu (*w Manchester Arena*). W słowackich depeszach dokładniej określa się miejsce wydarzenia, np.: *na pláži hotela Imperial Marhaba, v meste Bamako v Mali, v nočnom klube v Orlande, na letisko a metro v Bruseli, na letisko v Istanbule, v metre v Petrohrade, v Egypcie na kostoly koptských kresťanov sv. Marka v Alexandrii a kostol Mar Girgis v Tante, na reštaurácii v Dháke, Bangladěši, pri budove britského parlamentu v Londýne*. Bywa, że w słowackich tytułach podaje się liczbę ofiar i zranionych – *kde zahynuli desiatky ľudí, prevažne turistov z Británie, Nemecka, Belgicka, Írska; pri ktorom zahynulo 39 ľudí a desiatky osôb boli zranené, pri ktorom zahynulo 6 ľudí a desiatky utrpeli zranenia*.

Na podstawie zgromadzonego materiału można wyróżnić dwa schematy kompozycyjne:

Schemat I

Przyjęcie informacji i związane z tym uczucia

Potępienie terroryzmu

Wyrazy współczucia i okazanie emocjonalnej więzi z danym narodem

Wyrazy szacunku

Podpis

Schemat II

Wyrazy współczucia i okazanie emocjonalnej więzi z danym narodem

Potępienie terroryzmu

Wyrazy szacunku

Podpis

Zgodnie ze schematem I na początku zostają określone uczucia, których doznał nadawca wypowiedzi, gdy dowiedział się o tragicznych wydarzeniach. Informacja wywołuje: JP *poruszenie (wielkie, głębokie), ból (wielki, szczególnie), smutek (głęboki, wielki), żal (ogromny), wstrząśnienie (głębokie)*; JS *zármutok (hlboký, veľký), pobúrenie (hlboké), šok (hlboký, veľký), otrásenie (hlboké), znepokojenie (veľké), smútok, rozhorčenie*. Potem następuje zdanie: JP *przyjąłem wiadomość*; JS *prijal som správu (tragickú, šokujúcu), prijal som správy, prijal som informácie*.

Obligatoryjnym elementem jest podanie powodu, który skłonił prezydenta do napisania depeszy kondolencyjnej. W materiale pojawiły się następujące określenia aktu terrorystycznego: PL *zamach (terrorystyczny, bombowy), akt (terroru, bestialski), atak (terrorystyczny), wydarzenia (tragiczne), sytuacja (dramatyczna w skutkach), tragedia*; JS *útok, útoky (teroristický, bombový, nezmyselný krvavý, ohavný, násilný), udalosti (tragické)*.

Czasami podaje się czas ataku: JP *dokonany w pierwszych godzinach 2017 roku, miał miejsce wczoraj, miał miejsce dziś*; JS *včerajšie, dnešnom, 10. oktobra 2015, 10. decembra* oraz miejsce tragedii: JP *w Barcelonie, Cambrils i Alcanar, w Orlando, w Brukseli, w Ankarze, w Bamako, w stolicy, w Stambule, w Monachium, w Lahore, w Manchester Arena, w chrześcijańskich kościołach w Egipcie, w Sztokholmie, w Sankt Petersburgu, w pobliżu koptyjskiej katedry, na hotel Radisson w Bamaku*; JS *v hoteli Imperial Marhaba v Sousse, v Paríži, v Orlande, v Manchestri, na vianočných trhoch v Berlíne, v hlavnom meste, v Istanbule, v Bruseli, na koptské kostoly v mestách Tanta a Alexandria*. Sporadycznie wspomina się następstwa ataków terrorystycznych: JP *którego ofiarami padli obywatele Niemiec, wśród niewinnych ofiar są również dzieci, w wyniku którego śmierć poniósł ambasador, wymierzony w niewinne ofiary, którego ofiarami stały się setki niewinnych mieszkańców tego miasta, w wyniku którego zginęło tak wielu niewinnych ludzi*; JS *početné obeť na ľudských životoch, smrť, zahynuli a boli zranení mnohí nevinní ľudia, desiatky ľudských životov a veľké množstvo zranených, veľký počet vyhasnutých životov a ranených, obeť na životoch i desiatky zranených, vyhasli desiatky ľudských životov, smrť desiatok nevinných ľudí a mnoho zranených*.

Typowe dla depesz kondolencyjnych związanych z aktami terrorystycznymi jest wyrażenie braku zgody na przemoc, wyraźnego sprzeciwu i potępienia terroryzmu. Zarówno w polskich, jak i w słowackich depeszach okazywana jest niezgoda i brak akceptacji, podkreślane dodatkowo za pomocą przysłowka *nigdy; nikdy*, np.: JP **Nie ma, i nigdy nie będzie, naszej zgody¹ na wszelkie akty terroryzmu, zwłaszcza zaś te najokrutniejsze, których ofiarami padają kobiety i dzieci, Nigdy nie pogodzimy się z aktami terroru;** JS **Prejavy agresie a terorizmu *nebudeme nikdy akceptovat***. Pojawiają się jednak także słowa o większym nacechowaniu emocjonalnym. Ataki terrorystyczne budzą u *prezydenta RP, w nas wszystkich, w społeczności międzynarodowej sprzeciw (zdecydowany, jednoznaczny, kategoryczny)* i *oburzenie*, głowa państwa zapowiada jednocześnie, że *Polska będzie (konsekwentnie) sprzeciwiać się* takim zachowaniom, co poświadczają poniższe przykłady:

Te bestialskie akty przemocy, w których śmierć poniosło tak wiele osób i tak wiele zostało rannych, **budzą w nas wszystkich zdecydowany sprzeciw.**

Polska **konsekwentnie sprzeciwia się** stosowaniu terroru jako instrumentu działań politycznych.

Ten barbarzyński akt **budzi w nas jednoznaczny sprzeciw i oburzenie.**

Ten przerażający i niehumanitarny akt, jaki rozegrał się na ulicach Sztokholmu, **budzi w nas wszystkich zdecydowany sprzeciw.**

Widmo terroryzmu **budzi w społeczności międzynarodowej kategoryczny sprzeciw** i wzmacnia przekonanie o potrzebie solidarności w walce z tym haniebnym zjawiskiem.

Ten akt przemocy **budzi w nas wszystkich jednoznaczny sprzeciw** oraz rodzi poczucie solidarności z poszkodowanymi i ich bliskimi.

Każda niewinna ofiara barbarzyństwa terrorystów **budzi w nas kategoryczny sprzeciw** i wzmacnia przekonanie o potrzebie solidarności.

Okrutny akt barbarzyństwa **budzi w nas wszystkich kategoryczny sprzeciw.**

---

1 Wszystkie wyróżnienia w cytatach – G.O.

Prezydenci obu krajów zgodnie piętnują ataki terrorystyczne. W polskim materiale występuje czasownik *potępić* (*zdecydowanie*), w słowackim zaś jego ekwiwalent *odsúdiť* (*hlboko, prísne, dôrazne*). Terroryzm uznaje za zły Andrej Kiska, a także *Slovenská republika* lub wspólnie *Slovensko, ako aj ja osobne*. Potwierdzają to następujące zdania:

Potępiając ten niegodziwy atak na bezbronnych ludzi [...].

Z całą mocą pragnę podkreślić, że **zdecydowanie potępiam** tego rodzaju akty przemocy.

Odsudzujem tento násilný a neľudský čin.

Odsudzujem tento hanebný čin.

Hlboko odsudzujem tento barbarský čin.

Hlboko odsudzujem tento zbabelý barbarský čin.

Hlboko odsudzujem tento bezcitný a barbarský čin.

Prísne odsudzujem tento barbarský čin, ako aj všetky teroristické útoky.

Dôrazne odsudzujem hrozné teroristické útoky.

Slovensko, ako aj ja osobne, **odsudzuje** všetky teroristické útoky.

Hlboko odsudzujem nezmyselný a absolútne neakceptovateľný útok.

Slovenská republika **dôrazne odsudzuje** terorizmus.

Bardzo istotnym elementem kondolencji jest zapewnienie, że w tragicznej, ciężkiej chwili stoimy u boku pogrążonych w żałobie i podzielamy ich ból, np.: JP *Jesteśmy sojusznikami Francji i stajemy dziś u Waszego boku, Pragnę zapewnić, że zarówno ja, jak i moi rodacy dzielimy ból i rozpacz*; JS *Slovenská republika stojí v tejto ťažkej chvíli pri Francúzku, V tejto ťažkej chvíli stojí Slovensko pevne po boku Belgicka, Slovenská republika stojí po boku Spojeného kráľovstva a spojencov v boji proti globálnej hrozbe terorizmu a všetkým formám extrémizmu*.

Kolejnym elementem występującym w depezech kondolencyjnych są przekazywane przez nadawcę wyrazy solidarności z adresatem. W słowackiej korespondencji użyto konstrukcji: *s pocitom solidarity s tureckým ľudom*, natomiast prezydent RP w imieniu swoim, rodaków, Polski zaręcza, że tragedia, która dotknęła odbiorców, *rodzi poczucie solidarności*, prezydent *zapewnia o solidarności*, wyraża *pełną solidarność*: *z poszkodowanymi, z poszkodowanymi i ich bliskimi, z poszkodowanymi i rodzinami ofiar, z bliskimi ofiar, ze społeczeństwem Arabskiej Republiki Egiptu, z Królestwem Hiszpanii*. Dalej następują zapewnienia o pomocy ze strony polskiego rządu i Polaków, np.: *Zapewniam Pana, Panie Prezydencie, iż w ciężkich chwilach może Pan liczyć na wszelką pomoc ze strony polskich władz i całego polskiego Narodu*.

Dalej mowa jest o (*bliskiej*) *współpracy* i (*wspólnej, zdecydowanej*) *walce z terroryzmem i agresją*, a w słowackich wypowiedziach zastosowano konstrukcję *boj proti terorizmu*: JP *Te straszliwe wydarzenia przypominają o potrzebie bliskiej współpracy w prowadzeniu zdecydowanej walki z terroryzmem i agresją*; JS *Boj proti terorizmu je globálnou výzvou a vyžaduje si plné zapojenie celého medzinárodného spoločenstva*. Prezydent Andrej Kiska zapewnia, co zostało wyrażone za pomocą leksemów *ubezpečiť, uistiť*, że Słowacja wspiera walkę z terroryzmem – (*plne*) *podporuje boj*, np.: *Ubezpečujem Vás, že Slovensko ako člen Európskej únie plne podporuje boj tuniských úradov a ľudu proti terorizmu, V tejto ťažkej chvíli Vás uist'ujem o podpore Slovenska v boji proti všetkým formám terorizmu*.

Z polskiej korespondencji można wnioskować, że walkę należy podjąć z: *terroryzmem, falą terroryzmu, światowym terroryzmem, terrorystami, zamachowcami (tchórzliwymi), z tymi, którzy zagrażają bezpieczeństwu naszych obywateli oraz pokojowi na świecie i przeciw przemocy*, natomiast z listów słowackich wynika, że trzeba stanąć *v boji proti: globálnej hrozbe terorizmu a všetkým formám extrémizmu, tejto hrozbe, všetkým formám terorizmu, medzinárodnému terorizmu*.

Charakterystyczne dla depezech kondolencyjnych związanych z zamachami terrorystycznymi są wypowiedzi, w których prezydenci oświadczają, że tylko wspólne działania w obronie naszej cywilizacji pozwolą pokonać jej przeciwników, np.: JP *musimy razem stanąć w obronie, wspólnie odeprzemy fale terroryzmu, musimy pozostać zdeterminowani i solidarni w walce, wymagają wspólnej reakcji, musimy solidarnie bronić naszej cywilizacji, konsekwentna, solidarna walka ze sprawcami, pozostaniemy zjednoczeni w walce*; JS *voči ktorému sa musíme všetci pevne zomknúť*. Oprócz tego, że należy walczyć ramię w ramię, z polskich tekstów wynika, że nie może zabraknąć: *politycznej odpowiedzialności, determinacji, odwagi, solidarności, konsekwencji*. Z listów

dowiadujemy się, że musimy stanąć w obronie: JP *cywilizacji (naszej), wartości (europejskich, fundamentalnych, podstawowych, naszej cywilizacji), wolności (wspólnej), bezpieczeństwa obywateli, lepszej przyszłości Europy, pokoju (na świecie)*; JS *bezpieczeństwa, zachowania hodnôt (naszych, społeczenských, spoločných), slobody, spolužitia národov, demokracii (naszej), spôsobu života*. Aby odnieść zwycięstwo, musimy *walczyć, bronić się, odeprzeć nieprzyjaciół*. Zakłada się również, że terrorystom *nie uda się: osłabić solidarności i jedności, złamać ducha Narodu Francuskiego, a my JP nigdy nie ugniemy się, nie damy się zastraszyć; JS sa nenechá zastrážiť*.

Obligatoryjną składową analizowanych depesz są kondolencje. Jak podaje *Uniwersalny słownik języka polskiego* [Dubisz, red. 2003] są to wyrazy współczucia składane komuś, zwykle z powodu śmierci bliskiej osoby, wyrażanie ubolewania, żalu. Zgodnie z tym prezydent Andrzej Duda wyrazi *współczucia (głębokiego, najgłębszego, szczerego, najszczerzego), wyrazy współczucia i bólu, wyrazy żalu i współczucia, przekazuje na ręce, składa na ręce: Pana Prezydenta, Waszej Królewskiej Mości, Pańskie, Pana, a także rodzin ofiar, bliskich ofiar, wszystkich, którzy utracili swoich bliskich, wszystkich obywateli Republiki Federalnej Niemiec, wszystkich dotkniętych tą tragedią, wszystkich, którymi wstrząsnęła ta tragedia*. Kondolencje zostały złożone przez głowę państwa *w imieniu własnym i całego Narodu Polskiego, w imieniu swoim i Narodu Polskiego, w imieniu Narodu Polskiego oraz własnym*. Dramatyczne wydarzenie oznaczone zostało jako *tragedia* z przymiotnikami *ogromna, straszliwa*.

Często po złożeniu wyrazów współczucia pojawiają się życzenia (*szybkiego, najszybszego*) *powrotu do zdrowia dla rannych (wszystkich), poszkodowanych (przebywających w szpitalach)* lub w konstrukcji: *Mam nadzieję także na szybki powrót rannych do zdrowia*.

Kolejnym istotnym komponentem kondolencji są zapewnienia prezydenta: *zarówno ja, jak i moi rodacy sercem i myślami jesteśmy z najbliższymi ofiar, podzielamy głęboki ból, dzielimy ból i rozpacz, łączymy się w żałobie, w bólu, w modlitwie, w smutku*; połączenie szeregowie dwóch rzeczowników zwiększa natężenie ekspresji: *w bólu i modlitwie, w żałobie i modlitwie, naszymi myślami i modlitwą*. Określony zostaje też czas, np.: *w tych bolesnych chwilach, w tych trudnych chwilach, w tych dramatycznych chwilach, w tych bolesnych i trudnych chwilach*. Polacy *łączą się: w żałobie z rodzinami i bliskimi ofiar, w modlitwie ze wszystkimi, których dotknął ten zamach, w bólu i modlitwie z Narodem Tureckim, w żałobie i modlitwie z rodzianami i bliskimi ofiar, z Brytyjczykami, myślami i modlitwą, z Narodem Francuskim, ponownie doświadczonym nieobliczalnym aktem terroryzmu, w bólu i modlitwie z tymi, którzy cierpią po stracie bliskich im osób, w modlitwie za wszystkich zmarłych, rannych oraz*

ich rodziny, w żałobie i modlitwie z rodzinami ofiar, w smutku z bliskimi ofiar i wszystkimi, którymi wstrząsnęła ta tragedia, w modlitwie za wszystkich zmarłych, rannych i ich rodziny, ze społeczeństwem Arabskiej Republiki Egiptu, modlitwie w intencji ofiar zamachu, ze społeczeństwem Królestwa Szwecji, z najbliższymi ofiar, ponadto podzielamy głęboki ból wszystkich Niemców, nasze myśli oraz modlitwy kierujemy do ofiar, jesteście myśłami ze wszystkimi, którzy ucierpieli wskutek zamachów. Oprócz tego odnotowano zdanie, które prezydent wypowiada w swoim imieniu: *Moje myśli i modlitwa poświęcone są w tych dniach Narodowi Tureckiemu, a szczególnie ofiarom zamachu i ich bliskim.*

Podobnie w słowackim materiale *v tejto ťažkej chvíli* prezydent Andrej Kiska w swoim imieniu i Słowaków: *v mene občanov Slovenskej republiky, v mene občanov Slovenskej republiky, ako aj vo svojom mene, v mene svojom ako aj v mene občanov Slovenskej republiky* składa wyrazy współczucia: *vyjadrujem (úprimnú, hlbokú) sústrasť, vyjadrujem hlbokú a úprimnú sústrasť*, także w konstrukcjach: *dovoľte mi vyjadriť úprimnú sústrasť, dovoľte, aby som Vaším prostredníctvom vyjadril úprimnú sústrasť, prijmite, prosím, vyjadrenie mojej hlbokoj sústrasti.* Kondolencje adresuje: *príbuzným obetí, pozostalým po obetiach, rodinám obetí, rodinám zosnulých a všetkým občanom Vašej krajiny, pozostalým obetí, Vám a všetkým rodinným príslušníkom obetí, Vám a trpiacim rodinám obetí, všetkým občanom Nemecka, rodinám obetí a celému francúzskemu ľudu, talianskemu ľudu a pozostalým obetí, pozostalým obetí a ľudu Japonska, Vám aj egyptským občanom, ktorí stratili svojich synov, blízkych alebo priateľov, Vám Vážený pán prezident.*

W słowackich depeszach również odnotowano życzenia szybkiego powrotu do zdrowia w zdaniach: *Zraneným prajem skoré uzdravenie, Prajem rýchle uzdravenie zraneným, Raneným skoré uzdravenie, Prajem skoré uzdravenie zraneným, Zraneným želim skoré uzdravenie.*

Ponadto pojawiły się wypowiedzi wskazujące na to, że prezydent i Słowacy dzielą ból i łączą się w żałobie, co poświadczają następujące przykłady: *zdieľam smútok, zdieľame smútok tých, ktorí stratili svojich blízkych, súcitím s rodinami zranených, prijmite, prosím, vyjadrenie mojej hlbokoj sústrasti a úprimnej účasti na smútku, myslíme na bolesť a utrpenie rodinných príslušníkov a blízkych nevinných obetí.*

Ostatnim elementem depesz kondolencyjnych jest wyrażenie szacunku i podpis. Do formuł finalnych listów należą: *JP Z wyrazami szacunku, Z wyrazami głębokiego poważania i przyjaźni, Z wyrazami najwyższego szacunku, Łączę wyrazy najgłębszego szacunku, JS Prijmite, prosím, prejav mojej hlbokoj úcty, Prijmite, prosím, ubezpečenie o mojej hlbokoj úcte, S úctou.*

Analiza zebranego materiału pozwala stwierdzić, że współczesne depesze kondolencyjne wystosowane przez prezydentów Polski i Słowacji mają wiele podobieństw, co oczywiście wynika ze stylu dyplomatycznego, który narzuca pewne wymogi formalne. Wspólne okazały się stałe komponenty kondolencji, a także składniki, które nie występują w innych depeszach kondolencyjnych, np. z powodu wypadków komunikacyjnych, katastrof, klęsk żywiołowych, zgonu głowy państwa. Należą do nich m.in.: wyrażenie sprzeciwu i potępienie terroryzmu, niezgoda na tego typu akty, wspólna walka z terroryzmem oraz obrona cywilizacji i jej wartości. Dostrzec można różnice w tytułach depezy: w słowackich listach przybierają one formę bardziej rozbudowaną, gdyż zamieszcza się w nich informację o liczbie ofiar i rannych oraz dokładniej określa się miejsce wydarzenia; natomiast w polskich depeszach, w części, w której składane są wyrazy współczucia, zauważyć można bogatsze słownictwo. Ponadto wystąpiły, niespotykane w listach Andreja Kiski, konstrukcje z rzeczownikiem *modlitwa*, np.: *Łączymy się w bólu i modlitwie, Łączymy się w modlitwie ze wszystkimi, których dotknął ten zamach, Łączymy się w bólu i modlitwie z Narodem Tureckim, Łączymy się w żałobie i modlitwie z rodzinami i bliskimi ofiar, Łączymy się myślami i modlitwą.*

Bibliografia

- Dubisz Stanisław, red. (2003), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Gruszczyńska Ewa (2015), *Polskie wzory korespondencji dyplomatycznej a poprawność językowa*, „Lingua Legis”, nr 23, s. 20–34.
- Kolbuszewski Jacek (1997), *Z głęboki żalem... O współczesnej nekrologii*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- Liedel Krzysztof, Mocek Stanisław, red. (2012), *Terroryzm w medialnym obrazie świata. Turyści, dziennikarze, administracja w epoce walki informacyjnej*, Trio, Warszawa.
- Olma Marceli (2015), *Kształt językowy korespondencji funeralnej z pocz. XX w. wobec współczesnych tekstów kondolencyjnych*, w: *Dialog z tradycją*, t. 4, *Język – komunikacja – kultura*, red. Renata Dźwigoł, Iwona Steczko, Collegium Columbinum, Kraków, s. 387–402.
- Rogalska Marta (2015), *Kondolencje w polszczyźnie. Definicja – kontekst pragmatyczny – wzorzec gatunkowy*, „Etnolingwistyka” 27, s. 185–200.
- Sawicki Stefan (2003), *Prawo konsularne. Studium prawnomiędzynarodowe*, Lexis-Nexis, Warszawa.

Sutor Julian (2008), *Korespondencja dyplomatyczna*, Elipsa, Warszawa.

Wysoczański Włodzimierz (2012), *Umieranie i śmierć. Wielowymiarowość językowa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.

Gabriela Olchowa

The Polish and Slovak telegrams of condolence in connection with the terrorist attacks

Occasional magazines were discussed, specifically condolences in the Polish-Slovak comparative approach. We analyzed 44 (22 PL / 22 SK) condolences delivered in the years 2015–2017 by the President of the Republic Andrzej Duda and the President of the Slovak Republic Andrej Kiska in connection with terrorist attacks. The characteristic features of condolence messages sent after terrorist attacks were indicated. Based on the collected material, two compositional diagrams and their obligatory components were distinguished. Many similarities have been found in Polish and Slovak condolence messages, which mainly originates from the diplomatic style, which imposes some formal requirements, but also some differences were noticed.

KEYWORDS: telegram; condolences; terrorist attack.

doc. Gabriela Olchowa – Katedra Języków Słowiańskich na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Mateja Bela w Bańskiej Bystrzycy, Słowacja; zainteresowania badawcze: socjolingwistyka, pragmatyka językowa i kultura języka w ujęciu porównawczym.

